

osobnosti rozvíjely v souladu s modelem milosrdné panovnice a pod vlivem ideálu františkánské chudoby, se zaměřila Hanna Krzyzostaniak.

Domácí bádání ve svazku mírně převažuje a příspěvky zahrnují jak spíše teoretičtější laděné úvahy, tak výsledky pramenné analýzy. Do první skupiny můžeme zařadit úvodní stručné zamyšlení Tomáše Malého nad charitou, jejími formami a vnímáním vztahu mezi dobrými skutky a spásou v období středověku i v době poreformační. Autor mimo jiné ukazuje, jak zásadní význam mělo projevené milosrdenství v prostředí Jednoty bratrské, což je o několik stran dále hlavním tématem příspěvku Martina Nodla, řešícího otázky spojené s ekonomii milosrdenství v prvním období fungování této církve. Upozornil v dané souvislosti na specifický postoj bratří k majetku a jeho distribuci v rámci jejich společenství, spojovaného silným povědomím o nutnosti vnitřní sociální solidarity.

Příspěvek Kateřiny Jišové (*Milosrdenství v českých středověkých městech*) slibuje podle názvu poněkud více, než může naplnit. Je založený především na autorčině dlouhodobém zájmu o prameny Nového Města pražského. Jišová se v textu dotkla mnoha otázek od definice „chudého“ přes výklad o pražských vykiřicích domech až po městskou evidenci žebráků, jádro textu však tvoří výsledky analýzy charitativních odkazů v novoměstských testamentech. Výčet českých přispěvatelů i celou publikaci uzavírá obsáhlejší studie Roberta Šimůnka, v níž autor podrobil zkoumání projevy milosrdenství ze strany české šlechty, a to především v městském prostředí. Autor dospěl mimo jiné k závěru, že ve srovnání s jinými typy písemně fixovaných odkazů představují charitativní milodary spíše méně významný segment z celkového objemu v rámci kategorie záduší, což podle něj souvisí – z pohledu šlechty – s poněkud nejistou perspektivou darů chudým. Upozorňuje také na absenci přímé úměry mezi výší majetku a projevem milosrdenství, jakož i na genderové a konfesionálně podmíněné rozdíly ve strategiích odkazujících – šlechtičny a utrakvisté bývali charitě potenciálně více nakloněni než katolíci (muži).

Ačkoli je z přehledu zřejmé, že příspěvky jsou tematicky velmi různorodé a řada otázek spojených s tématem milosrdenství ve středověkých městech zůstala nedotčena, můžeme publikaci považovat za velmi vítaný příspěvek k této problematice. Mediivistická obec zde nalezne nejen cenné studie z domácích zdrojů, ale i výsledky zahraničního bádání k možné komparaci.

MICHAELA ANTONÍN MALANÍKOVÁ

Tomáš VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojšína. Rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2013 (= Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska 11)

250 s., ISBN 978-80-7422-238-2

Tomáš Velímský, jehož publikace o pánech z Rýzmburka kdysi zahájila vydávání řady Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska, symbolicky začíná i druhou desítku monografií této dnes již zavedené ediční série. Na rozdíl od předešlé knihy o rodu, jehož nejslavnější období se pojilo s přemyslovskou érou, mělo působení pánů ze Svojšína vrcholy dva: ve století dvanáctém a především patnáctém. Autor vzhledem ke své specializaci směřuje svůj badatelský zájem zvláště na starší dějiny rodu, nicméně nemůže se vyhnout ani jeho pozdně středověké fázi. Kniha se tak dělí zhruba na tři úseky: vylíčení nejstarších dějin rodu s přesahem do 14. století, biografii jeho nejslavnějšího člena Petra Zmrzlíka, a konečně přiblížení osudu jeho potomků. Jak v úvodu autor přiznává, jedním z východisek k napsání knihy byla jím vedená diplomová práce Pavly Matějkové, která učinila základní pramennou heuristiku.

První část monografie je bezesporu nejpřínosnější. Velímský zde využívá svoji bezpečnou orientaci v archeologické i písemné materii k načrtnutí osudů prvních generací svojšínského rodu, který patřil k přední velmožské vrstvě 12. století. Vyzdvihnout si zasluží zejména důsledné zohlednění sídelních souvislostí, vhodně doplněných o politický kontext doby. Ten přitom není nadužíván, jak se ve zpracování dějin šlechtických rodů mnohdy děje, kdy zasazování do souvislostí pouze zastírá nedostatek pramenů a knihy zbytečně nabývají na rozsahu opakováním obecně známých okolností. Největší pozornost v této části knihy Velímský přirozeně věnuje svojšínskému kostelu sv. Petra a Pavla, jenž patří k nejstarším doloženým emporovým kostelům na území Čech. Dendrochronologická data i podrobné stavebněhistorické průzkumy provedené v posledním desetiletí významně posunuly naše znalosti o této pozoruhodné památce, kterou tu autor přehledně představuje na základě proběhlých diskusí.

Pozornost si v úvodní části knihy zaslouží také Velímského onomastické úvahy, které se váží k benediktinskému řádu, zejména pak ke klášteřu v Kladrubech, s nímž byli Svojšínští spojeni. V případě často užívaného jména Beneda je souvislost nasnadě, autor ale upozorňuje na další oblíbené rodové jméno – Oldřich. To totiž nesl rovněž

opat kláštera ve švábském Zwiefaltenu, odkud přišlo v době jeho úřadu dvanáct řádových bratří do Kladrub. Paralelu nachází autor i pro třetí populární rodové jméno, Ctibor; jež je ztotožňováno se jménem raně křesťanského mučedníka Tiburtia. Tento světec byl uctíván v bavorském sousedství v benediktském klášteře Pfaffenmünster u Straubingu. Byť jsou autorovy úvahy o možných spojitostech hypotetické, představují podnětný příspěvek do jinak značně zanedbávané problematiky šlechtických rodových jmen.

Ve 13. a 14. století se jména svojšinských pánů z nejvyšších pater české nobility vytrácí. Autor nabízí vysvětlení, že se členové rodu mohli věnovat rodinným záležitostem a pečovat o vlastní statky. Tato hypotéza se v literatuře při absenci pramenů o nějaké osobě či rodu objevuje často, jde ale o předpoklad problematický. Pozice významného šlechtice spočívala v jeho veřejném působení, odkud svým statkům mohl prospívat nejlépe, ať již ziskem nových, či obhajobou stávajících. Stejně tak starost o rodinu nespočívala v péči v dnešním smyslu slova, ale především v navazování a utužování příbuzenských i dalších mocenských vazeb, k čemuž byla opět vhodná účast na veřejném dění, a nikoli stažení se z něho.

Zatímco v předešlých svazcích řady měla sfragistická tematika vyhrazené místo většinou na konci knihy jako zvláštní exkurz, Velínský integroval problematiku pečeti do výkladu. To lze bezesporu přivítat, neboť jen důsledné zohlednění sfragistického materiálu mu umožňuje rozplést složité genealogické vazby v oněch dvou stoletích, kdy se Svojšínští, nyní již i s řadou vedlejších větví, v pramenech objevují sporadičtěji. To vše je ale již jen předehra k biografii obnovitele rodové slávy a nejslavnějšího člena rodu, kutnohorského mincmistra Petra Zmrzlíka ze Svojšína († 1421).

V případě zpracování osudů Petra Zmrzlíka neplatí bez výjimky výše řečené, že je kniha prostá nadbytečného zasazování do souvislostí. Nicméně o to více vyniká, jak jsou dějiny reformního hnutí spjaty právě s Petrovou osobou. Již jen výčet aktivit nejvyššího mincmistra ukazuje na jeho klíčovou roli, která mu připadla v akcích proreformní strany před i po výbuchu revoluce. Byť se husitologové z výkladu nic převratného nedozvědí, představují pasáže věnované Zmrzlíkovi užitečné shrnutí, které může posloužit jako výchozí bod pro další bádání; zejména jeho činnost coby mincmistra by si bezesporu nové osvětlení zasloužila.

Tomáš Velínský na závěr výkladu o Petrovi Zmrzlíkovi obsírně prověřuje Tomkem nadhozenou hypotézu o jeho měšťanském původu. Zde jsou myslím pochyby o Petrově urozenosti zbytečné, shodný šlechtický erb i predikát tvoří dosta-

tečný důkaz o kontinuitě s předešlými pány ze Svojšína. Petrův pohyb v měšťanském, ať již staroměstském či kutnohorském prostředí, stejně jako výskyt dalších držitelů přízviska „Zmrzlík“ v pražském milieu na tom nemožou příliš změnit.

Poslední třetina knihy přibližuje osudy potomků Petra Zmrzlíka. Zde je autor již velmi závislý na práci Pavly Matějkové, respektive na její heuristice, která se ovšem od poloviny 15. století omezuje z velké části jen na Archiv český. Využita navíc není ani bohatá sekundární literatura – vedle nejzákladnějších kompendií jsou vytěženy jen Sedláčkovy *Hrady*. Důležitou oporu autorovi poskytuje práce Martina Koláře *Rozrod Svojšinských*, která je nicméně značně antikvovaná. Stranou zůstala většina regionálních studií včetně minuciózních prací Jiřího Jánského, který se přitom s řadou pojednávaných otázek již bezpečně vyrovnal. Velínský například složitě řeší místo Elišky ze Svojšína v rodové genealogii, ačkoli osudy jejího manžela i jí samotné osvětlil Jánský ve svém pojednání o Hroznatovcích. Uprěsnit lze i okolnosti přijetí Zmrzlíků do panského stavu, které autor konstruuje na základě nepřímých indicií a připisuje je iniciativě Václava (III.) před rokem 1505. Ve skutečnosti o povýšení usilovali již Jaroslav a Zdeněk (I.), jejichž descendenté byli přijati mezi pány roku 1501.

Monografie o pánech ze Svojšína nese pečť badatelské profilace svého autora. Zatímco pasáže o nejstarších dějinách rodu jsou výtečným interdisciplinárním pojednáním, čím více se výklad blíží podzimu středověku, ztrácí na síle a přesvědčivosti.

ROBERT NOVOTNÝ

Jaroslav MILLER a kolektiv, *Prameny urbánní historiografie do roku 1800. Svazek 1. Morava*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2013

268 s., ISBN 978-80-244-3593-0

Narativní prameny městské provenience stály doposud spíše na okraji pozornosti odborné veřejnosti. V přehledech domácího dějepiscectví byly pojmány jako součást kronikářství obecné. Chápání městského dějepiscectví jako svébytného žánru se začíná prosazovat až v posledních desetiletích. Dokladem může být přehledová práce Marie Tošnerové, která se věnovala shromáždění kronik českých měst a jejich kronikářské tradici